

Foto: Anda van Riet

De koppeling van de kijk- en luistertoetsen aan het Europees Referentiekader

Op welk ERK-niveau bevinden zich de kijk- en luistertoetsen Frans, Duits en Engels? Naar deze vraag heeft het Cito in 2006 onderzoek verricht. In dit artikel doet Alma van Til, werkzaam bij het Cito, verslag van het onderzoek en presenteert zij de resultaten.

Alma van Til

In de vernieuwde examenprogramma's is een belangrijke rol weggelegd voor het Europees Referentiekader (ERK). De *Handreiking schoolexamen moderne vreemde talen havo/woo* van de SLO (2006) geeft aan op welk ERK-niveau de eindexamenprogramma's voor kijk- en luistervaardigheid zich bevinden (zie onderstaand overzicht).

kijk- en luistervaardigheid		
	havo	vwo
Engels	B1	B2
Frans	B1	B2
Duits	B1	B2

De vraag is echter of de kijk- en luistertoetsen van het Cito daarbij aansluiten. Bovendien wilden we graag weten of de voorgeschreven niveaus ook in de praktijk werden gehaald. Maar het transparanter maken van exameneisen was niet de enige reden om dit onderzoek uit te voeren. De resultaten stellen ons ook in staat om een vergelijking te maken tussen de bereikte niveaus van Frans, Duits en Engels onderling. Dit was tot nu toe niet goed mogelijk. Met het ERK hebben we nu een goed instrument in handen om na te gaan hoe de prestaties in de ene taal zich verhouden tot prestaties in de andere taal. Want de eisen die het ERK stelt om bijvoorbeeld niveau B1 te halen zijn voor elke taal gelijk, ook al kost het de gemiddelde leerling veel meer moeite om op dat niveau te komen voor Frans dan voor Engels.

Procedure

Bij dit onderzoek is deels dezelfde procedure gebruikt als in het onderzoek waarbij de examens leesvaardigheid zijn gekoppeld aan het ERK (Noijons & Kuijper, 2006). Deze procedure, die is beschreven in een *manual* van de Raad van Europa, bestaat uit een aantal fases. In dit onderzoek hebben we ons beperkt tot fase één (familiarisatie) en fase drie (standaardisatie). Fase twee, waarin wordt nagegaan in hoeverre de kijk- en luistertoetsen inhoudelijk overeenkomen met de 'ik-kan-stellingen' uit het ERK, is niet aan de orde geweest. De reden daarvoor is van praktische aard. Het onderzoek werd betaald door het project kijk- en luistertoetsen zelf en omdat de financiële speelruimte beperkt was, moesten er keuzes worden gemaakt.

Familiarisatie

Om fase drie uit te voeren is een bijeenkomst belegd waarbij voor elke taal tien tot vijftien experts waren uitgenodigd. Deze personen waren onder andere afkomstig uit het voortgezet onderwijs. Ook universitaire docenten, lerarenopleiders en vertegenwoordigers van vakverenigingen waren aanwezig. Op deze manier was een brede vertegenwoordiging van het onderwijsveld gegarandeerd.

De aanwezigen kregen eerst een training op het gebied van het ERK. Tijdens deze training kregen ze een idee van wat de verschillende niveaus van het ERK eigenlijk inhouden (familiarisatie). Daarnaast leerden ze omgaan met de 'ik-kan-stellingen' uit het ERK. Een voorbeeld van zo'n ik-kan-stelling op niveau A1 is: 'Kan korte, eenvoudige waarschuwingen begrijpen' (Liemberg & Meijer, 2004). Door een hele serie van deze ik-kan-stellingen te sorteren, kregen de deelnemers een steeds concreter beeld van de ERK-niveaus. Gewapend

met al deze kennis namen de genodigden deel aan een oefensessie voor het indelen van opgaven. Nadat voor iedereen duidelijk was wat er werd verwacht, begon de eigenlijke standaardisatieprocedure.

Standaardisatie

Voor deze standaardisatieprocedure waren voor elke taal en voor elk schooltype (vmbo-bb tot en met vwo) zestien opgaven geselecteerd. Deze opgaven waren afkomstig uit de kijk- en luistertoetsen 2004 en 2005. Om praktische redenen hebben we ons beperkt tot opgaven uit de audiodelen. Alle opgaven werden in willekeurige volgorde en zonder niveauaanduiding aangeboden aan de experts. Deze personen stelden zich bij elke opgave de volgende vraag: 'Welk ERK-niveau is minimaal vereist om de opgave goed te kunnen maken?'. De standaardisatieprocedure wordt ook wel mandjesprocedure genoemd. In feite doen de experts niets anders dan de opgaven verdelen over mandjes met de naam: A1, A2, B1, B2, en C1 of hoger.

Na afloop van de bijeenkomst zijn alle gegevens verwerkt. De verwachting was dat in de mandjes met het laagste ERK-niveau vooral opgaven zouden zitten uit de makkelijkste kijk- en luistertoetsen (vmbo-bb en -kb) en omgekeerd. Dat bleek inderdaad het geval te zijn. Vervolgens is gekeken in hoeverre de experts het onderling met elkaar eens waren. Bij Engels bleek men het meest duidelijk op één lijn te zitten. Voor alle niveaus was de beoordelaarsovereenstemming goed. Bij Frans en Duits waren de experts het iets minder met elkaar eens. De beoordelaarsovereenstemming was bij deze vakken matig tot redelijk. Voor zover we konden nagaan, heeft in ieder geval geen van de experts de opgaven systematisch te hoog of te laag ingedeeld.

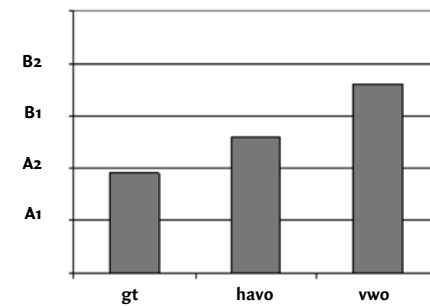
De standaardisatieprocedure heeft veel informatie opgeleverd. Maar dat was niet het enige dat we wisten over de opgaven. Omdat de vragen ook allemaal in een toets hadden gezeten, beschikten we ook over allerlei afnamegegevens. De volgende stap in het proces bestond uit het koppelen van deze afnamegegevens aan de informatie die de mandjesprocedure had opgeleverd. Op deze manier konden we berekenen wat het ERK-niveau is van een leerling die bijvoorbeeld slaagt voor de kijk- en luistertoets Frans havo 2005.

Nu is het probleem dat de leerling die een tien haalt voor deze toets, niveau B1 heeft, maar de leerling die een 5,6 scoort niet. Om het ERK-niveau van de toetsen overzichtelijk te kunnen afbeelden, hebben we ervoor gekozen om maar één type leerling in kaart te brengen. Dat is de leerling geworden die nét een voldoende heeft gehaald voor de toets. Een voorbeeld: Kevin is nét geslaagd voor de kijk- en luistertoets Duits havo. Hij scoorde een 5,6. Zijn ERK-niveau ligt daarmee iets boven B1. Karina heeft een 8,8 gehaald op dezelfde toets. Wat haar ERK-niveau is, wordt uit grafiek 2 niet duidelijk, maar zeker is dat ze in ieder geval niveau B1 heeft. Daan heeft slechts een 3,8 gescoord op de toets. Ook zijn ERK-niveau is niet goed af te lezen uit deze grafiek, maar het zal niemand verbazen dat deze leerling volgens onze gegevens onder niveau B1 zit.

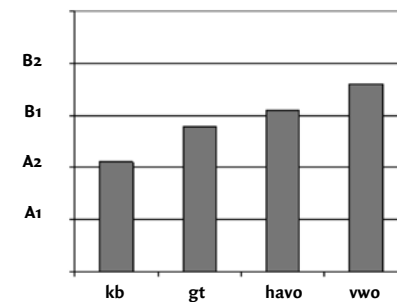
Resultaten

Uit een vergelijking over alle talen en alle niveaus blijkt het volgende:

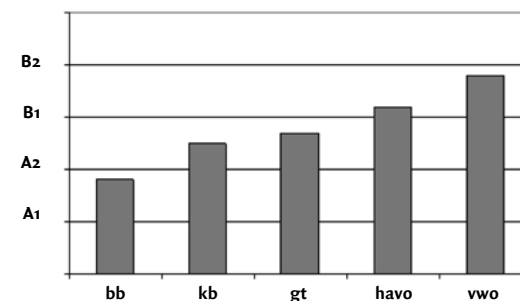
- Hoe hoger het getoetste schooltype is, des te hoger het ERK-niveau dat wordt behaald. Dit geldt voor alle talen. Bij Frans is het niveau vmbo-kb weggelaten, omdat de groep leerlingen die aan deze toets deelneemt, heel klein is. We hadden onvoldoende gegevens om betrouwbare resultaten op te kunnen leveren.
- De ERK-niveaus vallen niet precies samen met de adviesnormen voor de kijk- en luistertoetsen. Met andere woorden: een leerling die nét slaagt voor de kijk- en luistertoets zit vaak tussen twee ERK-niveaus in.
- Binnen dezelfde schooltypes worden bij Engels de hoogste ERK-niveaus gehaald en bij Frans de laagste. Duits neemt daarbij een tussenpositie in.
- Het niveau B2 wordt door geen enkele leerling gehaald die nét een voldoende heeft gehaald voor zijn kijk- en luistertoets. Dat wil niet zeggen dat er geen B2-leerlingen zijn op het havo of vwo. Ter illustratie hebben we hieronder drie cirkeldiagrammen opgenomen.

Grafiek 1: Het ERK-niveau van de leerling die nét een voldoende heeft gehaald op de kijk- en luistertoetsen Frans 2005

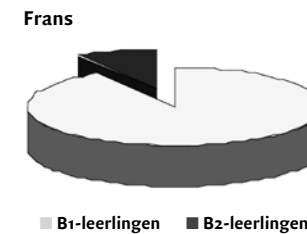

Grafiek 2: Het ERK-niveau van de leerling die nét een voldoende heeft gehaald op de kijk- en luistertoetsen Duits 2005

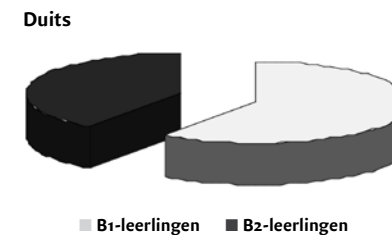

Grafiek 3: Het ERK-niveau van de leerling die nét een voldoende heeft gehaald op de kijk- en luistertoetsen Engels 2005

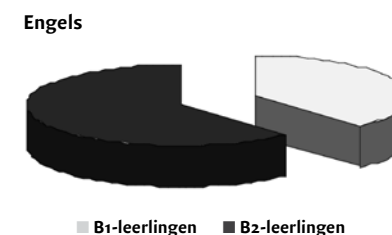
Het niveau B2 wordt door geen enkele leerling gehaald die nét een voldoende heeft gehaald voor zijn kijk- en luistertoets

Grafiek 4: Het percentage vwo-leerlingen Frans dat niveau B1 of B2 haalde op de kijk- en luistertoets Frans vwo 2005

Grafiek 5: Het percentage vwo-leerlingen Duits dat niveau B1 of B2 haalde op de kijk- en luistertoets Duits vwo 2005

Grafiek 6: Het percentage vwo-leerlingen Engels dat niveau B1 of B2 haalde op de kijk- en luistertoets Engels vwo 2005

Daaruit is af te lezen wat het percentage vwo-leerlingen is in 2005 dat niveau B1 of niveau B2 haalde voor kijk- en luistervaardigheid.

De koppelingsonderzoeken voor lees- en luistervaardigheid vergeleken

De ERK-niveaus van de leerlingen die nét slagen voor de kijk- en luistertoetsen komen over het algemeen overeen met die van de leerlingen die nét een voldoende hebben gehaald voor de eindexamens. Het is dus niet zo dat leerlingen systematisch een hoger ERK-niveau behalen voor lezen dan voor luisteren of andersom.

Het nut van dit onderzoek voor de lespraktijk

Dit onderzoek heeft in de eerste plaats inzichtelijk gemaakt welke ERK-niveaus op het ogenblik worden gehaald bij kijk- en luistervaardigheid. Het is duidelijk dat de leerlingprestaties iets lager liggen dan de ERK-niveaus die genoemd worden in de *Handreiking schoolexamen* (Fasoglio & Meijer, 2006). Dat is niet zo verwonderlijk. De ERK-niveaus die in de handleiding worden genoemd, zijn namelijk tot stand gekomen op basis van een vergelijking van eindexamenprogramma's met het ERK. Maar de niveau-indicaties in de eindexamenprogramma's zijn vaak te algemeen om een precieze koppeling tot stand te kunnen brengen. Met behulp van de beschreven standaardisatieprocedure is dat wel gelukt.

Ten slotte kan dit stuk ook als basis dienen voor discussie. We weten nu welk ERK-niveau onze leerlingen in de praktijk halen. Maar welk ERK-niveau vinden we eigenlijk wenselijk voor welke taal en welk type leerling? Dit is een vraag waar zowel docenten, directies als beleidsmakers zich over zouden moeten buigen. ■

NOOT

Wie het hele rapport over dit koppelingsonderzoek wil nalezen kan dat downloaden van de site <www.toetswijzer.nl>.

LITERATUUR

- Council of Europe Language Policy Division. (2003). *Relating Language Examinations to the Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching and Assessment* (Manual Preliminary Pilot Version). Straatsburg: Council of Europe.
- Fasoglio, D., & Meijer, D. (Eds.). (2006). *Handreiking schoolexamen moderne vreemde talen havo/vwo*. Enschede: SLO.
- Liemberg, E., & Meijer, D. (Eds.). (2004). *Taalprofielen*. Enschede: NaB-MVT.
- Noijons, J., & Kuijper, H. (2006). *De koppeling van de centrale examens leesvaardigheid moderne vreemde talen aan het Europees Referentiekader*. Arnhem: Cito.